

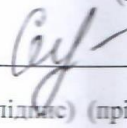
МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЄКТ)

Тема: «Формування дохідної частини Державного бюджету України та
напрями його удосконалення»

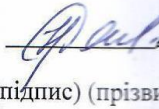
Здобувачки вищої освіти II рівня, II курсу, групи ФМУП-22-1,
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»,
освітня програма Управління публічними фінансами

 _____
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові) Василяк Оксани Валеріївни

Науковий керівник _____
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання) Сокирко Олена Сергіївна, д.е.н., доцент

Керівник освітньо-професійної програми
 _____
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання) Гордей Оксана Дмитрівна, д.е.н., професор

Допущено до захисту за рішенням кафедри публічних фінансів
протокол від «15» 01 2024 № 9

Завідувач кафедри _____
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання) Давиденко Надія Миколаївна, д.е.н., професор

Ірпінь – 2024

Реєстрація № 9 01.02.2024 [підпис]
 (дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки _____ [підпис]
 (до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 91 бал 07.02.2024 [підпис]
 (оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: [підпис] І. І. Бондарук
 (підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії: [підпис] Н. М. Давиденко
 (підпис) (ініціали, прізвище)

[підпис] О. Д. Торгеев
 (підпис) (ініціали, прізвище)

[підпис] Т. О. Скрипник
 (підпис) (ініціали, прізвище)

Секретарі: [підпис] В. Ю. Метиленто

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
<u>ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ</u>				
1. Доповідь	від 0 до 10	10		Грибова Е.к. І.Т. Богданчук <i>ТМС</i>
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	5		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	21		Члени комісії: Н.М. Давиденко <i>Дав.</i> О.Д. Тордєт <i>Торд.</i> Т.О. Скрипник <i>Скрип.</i>
5. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10	10		Секретар В.Ю. Шендженко <i>Шенд.</i>
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	46		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100			

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
91	A	5 (відмінно)	04.02.2024	<i>ТМС</i> <i>Дав.</i> <i>Торд.</i> <i>Скрип.</i>

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	B	
50-59	E	3 (задовільно)
35-49	EX	2 (незадовільно)

Факультет/ННІ Факультет фінансів та цифрових технологій

Кафедра Публічних фінансів

Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування

Освітня програма «Управління публічними фінансами»

Затверджую

Завідувач кафедри

 Тетяна КОЛЯДА

«22» 12 2022

**Завдання на кваліфікаційну роботу (проект)
здобувачу вищої освіти**

Василакий Оксани Валеріївни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи (проекту): «Формування дохідної частини Державного бюджету України та напрями його удосконалення».

Затверджена наказом ректора від «15» 11 2022 № 604

2. Строк здачі закінченої роботи 14.11.2023 р.

3. Мета роботи розробити практичні рекомендації та аспекти формування доходів, а також виявити ключові проблеми у створенні дохідної частини Державного бюджету України.

Предмет дослідження є пошук та удосконалення напрямків збільшення доходів Державного бюджету України відповідно до сучасних реалій.

Орієнтовна база дослідження виступає Зведений та Державний бюджет України, законодавчі та нормативно-правові акти, що стосуються формування Державного бюджету.

4. Вихідні дані до роботи наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, які охоплюють теорію, методологію, методику формування бюджету.

5. Перелік графічного матеріалу 14 рисунків, 6 таблиць.

6. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань за кожним розділом):

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

1.1. Джерела формування доходів Державного бюджету

1.2. Організаційно-правове забезпечення виконання дохідної частини державного бюджету

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПРОБЛЕМИ ВИКОНАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз доходів зведеного, державного бюджету України

2.2. Оцінка факторів впливу на доходи державного бюджету та проблеми виконання дохідної частини державного бюджету України

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОНАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

ВИСНОВКИ

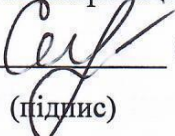
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

7. Календарний план виконання роботи

№ з/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1	2	3	4
1	Затвердження теми	15.11.2022	- " -
2	Уточнення постановки завдання	22.12.22 - 15.01.23	- " -
3	Представлення 1-го розділу	до 30.01.23	- " -
4	Представлення 2-го розділу	до 05.02.23	- " -
5	Представлення 3-го розділу	15.11.2023	- " -
6-7	Перевірка на академічність роботи	01.12.2023 - 10.12.2023 07.02.2023 - 08.02.2023	- " -

8. Дата видачі завдання «22» 12 2022

9. Науковий керівник кваліфікаційної

роботи (проекту) Сокирко О. С.

(підпис)

(прізвище, ініціали)

10. Гарант освітньо- професійної програми Гордей О. Д.

(підпис)

(прізвище, ініціали)

11. Завдання до виконання отримав здобувач

вищої освіти Василякий О. В.

(підпис)

(прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

«Формування дохідної частини Державного бюджету України та напрями його удосконалення»»

Мета роботи полягає у виправданні теоретичних положень, розробці практичних рекомендацій, аспектів формування доходів Державного бюджету.

Завданнями роботи є дослідити теоретичні основи формування доходів Державного бюджету, розглянути джерела формування дохідної бази, визначити актуальні проблеми у процесі формування доходів бюджету, провести аналіз зведеного Державного бюджету за останні роки, а також запропонувати можливі шляхи вирішення проблем у формуванні доходів Державного бюджету.

Предметом дослідження є пошук та удосконалення напрямків збільшення доходів Державного бюджету України відповідно до сучасних реалій.

Об'єктом дослідження є процес створення фінансової складової бюджету та економічні відносини, пов'язані із формуванням основного централізованого фонду грошових ресурсів держави.

Базою дослідження виступає виступає Зведений та Державний бюджет України.

За результатами дослідження сформульовані висновки щодо удосконалення системи державного фінансового контролю, яка сприятиме ефективному державному управлінню.

Практичне значення одержаних результатів полягає у обґрунтуванні положень, висновків та рекомендацій, які викладені в матеріалах міжнародної науково-практичної конференції.

Кваліфікаційна робота містить 47 сторінок, 14 рисунків, 6 таблиць, список використаних джерел 40 найменувань.

Ключові слова: державний бюджет, видатки бюджету, доходи бюджету, фінансові ресурси.

Рік виконання кваліфікаційної роботи 2023 р.

Рік захисту роботи 2024 р.

ABSTRACT

"Formation of the Revenue Part of the State Budget of Ukraine and Directions for its Improvement"

The aim of the work is to justify theoretical propositions, develop practical recommendations, and aspects of the formation of the State Budget's revenues.

The tasks of the work include investigating the theoretical foundations of the formation of the State Budget's revenues, examining the sources of the revenue base formation, identifying current problems in the process of revenue formation, conducting an analysis of the consolidated State Budget for the recent years, and proposing possible solutions to problems in forming the revenues of the State Budget.

The subject of the study is the search and improvement of ways to increase the revenues of the State Budget of Ukraine in accordance with contemporary realities.

The object of the research is the process of creating the financial component of the budget and the economic relations associated with the formation of the main centralized fund of the state's monetary resources.

The basis of the research is the Consolidated and the State Budget of Ukraine.

The research results have formulated conclusions on improving the system of state financial control, which will contribute to effective state management.

The practical significance of the obtained results lies in substantiating the positions, conclusions, and recommendations presented in the materials of the international scientific-practical conference.

The qualification work contains 47 pages, 14 figures, 6 tables, a list of 40 sources used.

Key words: state budget, budget expenditures, budget revenues, financial resources.

Year of completion of the qualification work: 2023.

Year of defense of the work: 2024.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	9
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ	12
1.1. Джерела формування доходів Державного бюджету.	12
1.2. Організаційно-правове забезпечення виконання дохідної частини державного бюджету.	18
РОЗДІЛ 2 СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПРОБЛЕМИ ВИКОНАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ	23
2.1. Аналіз зведеного державного бюджету України.....	23
2.2. Оцінка факторів впливу на доходи державного бюджету та проблеми виконання дохідної частини державного бюджету України.....	33
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОНАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ.....	45
ВИСНОВКИ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	52

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах ефективна бюджетна політика відіграє ключову роль у забезпеченні економічного розвитку та соціальної стабільності в Україні. Очевидно, що впровадження бюджетних програм здійснюється відповідно до наявних ресурсів, які мають в своєму розпорядженні державні органи. Таким чином, велике значення приділяється формуванню дохідної частини бюджету, і важливим етапом є процес прогнозування цих доходів. Значущим фактором є обґрунтування та точне прогнозування необхідних фінансових ресурсів, які потрібні державним органам для ефективного виконання їхніх функцій.

Крім того, у контексті економічної нестабільності та військового конфлікту в Україні, розвиток економіки стає насущним завданням, яке потребує знаходження нових стратегій для оптимізації бюджетної політики та виявлення можливостей для наповнення державного бюджету. Впровадження заходів з обмеження, зменшення платоспроможного попиту на товари і послуги, а також скорочення зовнішнього торгівельного обороту призводять до зниження темпів зростання доходів Державного бюджету України та порушення його планових надходжень. Зменшення обсягів доходів Державного бюджету України в умовах погіршення макроекономічної ситуації може сприяти виникненню внутрішнього і зовнішнього дефолту, що збільшує ризики збереження макроекономічної стабільності та добробуту населення.

Стан і ступінь розробки проблеми в спеціальній літературі. Проблема формування доходів Державного бюджету України, пошуком додаткових джерел збільшення дохідної частини бюджету займається велика кількість вітчизняних та закордонних науковців, а саме: Пасічник Ю.В., Базилевич В.Д., Опарін В.М., Д'яченко Я.Я, Василенко Л. І., Єрмошенко Л. В., Огонь Ц. Г., Владимиров К. М., Абсава Л. О., Фліссак Н. та інші. Хоча тема дохідної бази державного бюджету України широко розглядається вченими, кожне нове

дослідження створює можливість для додаткового оцінювання надходжень та визначення потенційних напрямків реформування цієї бази.

Мета даної кваліфікаційної роботи полягає у виправданні теоретичних положень, розробці практичних рекомендацій та аспектів формування доходів, виявленні ключових проблем у створенні дохідної частини Державного бюджету України та обґрунтуванні можливих шляхів їх підвищення з метою удосконалення процесу прогнозування.

Відповідно до поставленої мети, необхідно визначити наступні *завдання*:

- дослідити теоретичні та законодавчі основи формування доходів Державного бюджету України.
- розглянути джерела формування дохідної бази Державного бюджету.
- визначити актуальні проблеми у процесі формування доходів бюджету.
- провести аналіз зведеного Державного бюджету за останні роки.
- запропонувати можливі шляхи вирішення проблем у формуванні доходів Державного бюджету.

Об'єктом дослідження є процес створення фінансової складової Державного бюджету України та економічні відносини, пов'язані із формуванням основного централізованого фонду грошових ресурсів держави.

Предметом дослідження є пошук та удосконалення напрямків збільшення доходів Державного бюджету України відповідно до сучасних реалій.

Методи дослідження. Під час проведення дослідження застосовувався метод загально-наукового пошуку та прикладних досліджень для написання першого розділу, а також різноманітні методи, такі як аналіз та синтез, структурно-логічний метод, арифметичний метод, метод групування даних, статистичний аналіз для написання другого розділу, для роботи над третім розділом застосовувався метод узагальнення даних.

Базою досліджень виступає Зведений та Державний бюджет України, законодавчі та нормативно-правові акти, що стосуються формування Державного бюджету. А також наукові праці вітчизняних та зарубіжних

вчених, які охоплюють теорію, методологію, методику формування бюджету. Також використано інструктивно-методичні матеріали, доповіді з науково-практичних конференцій, звіти, інформаційно-аналітичні та статистичні дані, надані Міністерством фінансів України, Державною казначейською службою України та Державною службою статистики України.

Науково-практична значимість одержаних результатів полягає в їх можливому використанні для поліпшення бюджетної системи України, реформування системи оподаткування та удосконалення бюджетного контролю відповідно до сучасних умов розвитку країни.

Особистий внесок здобувача. Дипломна робота представляє собою завершену, самостійну наукову роботу, у якій розроблені теоретичні та концептуальні підходи. Вона визначає стратегії щодо формування і розвитку Державного бюджету України, з акцентом на підвищення його дохідної частини.

Апробація результатів роботи. Результати дослідження були опубліковані на V Міжнародній науково-практичній конференції «Modern strategies of global scientific solutions» (Стокгольм, Швеція, 27-29 грудня 2023 року).

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

1.1. Джерела формування доходів Державного бюджету.

Державний бюджет є основною складовою частиною фінансової системи країни, яка взаємодіє з усіма іншими компонентами цієї системи. Історичні дані показують, що спочатку концепція бюджету не була пов'язана з державою. Поява бюджету була обумовлена потребою формування певного фінансового фонду для забезпечення державних витрат. Початково бюджет не був визначений як фінансова категорія, а представляв собою особливу систему суспільних відносин.

Бюджет є невід'ємною та ключовою складовою держави на всіх етапах розвитку суспільних відносин. З початком і функціонуванням держави, як правило, відбувається формування доходів державного бюджету для здійснення відповідних функцій і завдань, а також для забезпечення стабільного розвитку суспільства, враховуючи фінансову недостатність недержавних організацій та інститутів. Оскільки держава, яка є історичною формою організації людської діяльності, завжди виконує політичні, управлінські, економічні та соціальні функції, направлені на задоволення суспільних потреб, державний бюджет виступає важливим інструментом макроекономічного регулювання, недосяжним для інших засобів. Це пояснюється необхідністю розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту між регіонами країни, секторами економіки, верствами населення з метою підвищення ефективності реалізації фінансової політики держави, забезпечення фінансування об'єктів соціально-культурної сфери, державного управління та охорони навколишнього природного середовища і т.д. [13, с. 62].

В юридичній та економічній літературі термін «бюджет» розглядається з різних точок зору. Бюджет розглядається як економічна категорія, тобто сукупність економічних відносин, що виникають у процесі створення,

розподілу і використання грошових коштів державного централізованого фонду. Бюджет розглядається як правова категорія, що визначає основний кошторис держави, який містить розпис доходів і видатків. По суті, бюджет - це державний централізований фонд грошових коштів.

Державний бюджет є ключовим елементом державних фінансів, які виражають економічні відносини у грошовій формі, пов'язані з розподілом і перерозподілом вартості валового внутрішнього продукту для фінансування функцій держави. Учасниками цих відносин є юридичні і фізичні особи, а також держава, об'єктом є валовий внутрішній продукт.

Державний бюджет - це план доходів і видатків держави на певний період, зазвичай рік, з вказівкою джерел надходжень і напрямків витрат.

Відповідно до Бюджетного кодексу, бюджетна система України включає в себе державний бюджет і місцеві бюджети, побудовані з урахуванням економічних відносин, державно-територіальної структури та регулюються законодавчими нормами.

Національні дослідники розглядають поняття "доходи бюджету" як систему економічних відносин, пов'язаних із сукупністю економічних відносин, а також як кошти, які формують централізований фонд фінансових ресурсів держави.

Згідно з підходом С. Юрія, доходи бюджету розглядаються як об'єктивне економічне явище, пов'язане із сукупністю економічних відносин щодо розподілу та перерозподілу ВВП для формування централізованого фонду грошових коштів держави [15, с. 29].

Глущенко А., Павлюк К., та С. Юрій вказують, що склад доходів державного бюджету та методи їх мобілізації залежать від системи господарювання, методів господарювання та економічних завдань, які вирішує суспільство на різних етапах розвитку [7].

За визначенням Ц. Огня, доходи бюджету представляють собою єдину систему специфічних економічних відносин, які виникають при розподілі і

перерозподілі ВВП для формування фінансового фонду держави з метою виконання конституційних обов'язків [6, с.175].

Василик О.Д. визначає доходи бюджетів як систему, що складається з різних видів доходів, які формуються різними методами, і яка є результатом розподілу вартості ВВП між різними учасниками відтворювального процесу, а також об'єктом подальшого розподілу сконцентрованої в руках держави вартості [4].

Вивчаючи реалії фіскальної політики, В. Дем'янишин та С. Юрій визначають податки як головне джерело формування бюджетних ресурсів, які є засобом примусового відчуження частини новоутвореної вартості державою [7].

У Бюджетному кодексі України визначено, що доходи бюджету це: «податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ)» [4].

Для забезпечення сталого розвитку держави велике значення приділяється ролі бюджету в суспільно-економічній сфері. Оскільки точно визначені відносини в бюджеті є важливою ознакою демократичної держави з характерним для неї розподілом владних повноважень, необхідність контролю над бюджетним процесом стосується всіх його етапів на рівнях держави та місцевого самоврядування. Бюджетні відносини мають внутрішньодержавний характер, бо вони стосуються розподільчих та перерозподільчих процесів у державі, і в них не беруть участь недержавні суб'єкти права. Бюджетно-правові норми регулюють відносини, пов'язані із функціонуванням бюджетної системи та бюджетного устрою України, розподілом доходів і видатків між різними видами бюджетів, а також у процесах складання, розгляду, затвердження та виконання бюджетів, а також у звітності про їх виконання.

В економічній літературі відсутній єдиний підхід до класифікації доходів державного бюджету.

Зокрема, за бюджетною класифікацією, визначеною ст. 9 Бюджетного кодексу України, бюджетні доходи класифікуються за такими розділами:

- 1) податкові надходження;
- 2) неподаткові надходження;
- 3) доходи від операцій з капіталом;
- 4) трансферти [4] (рис.1.1).

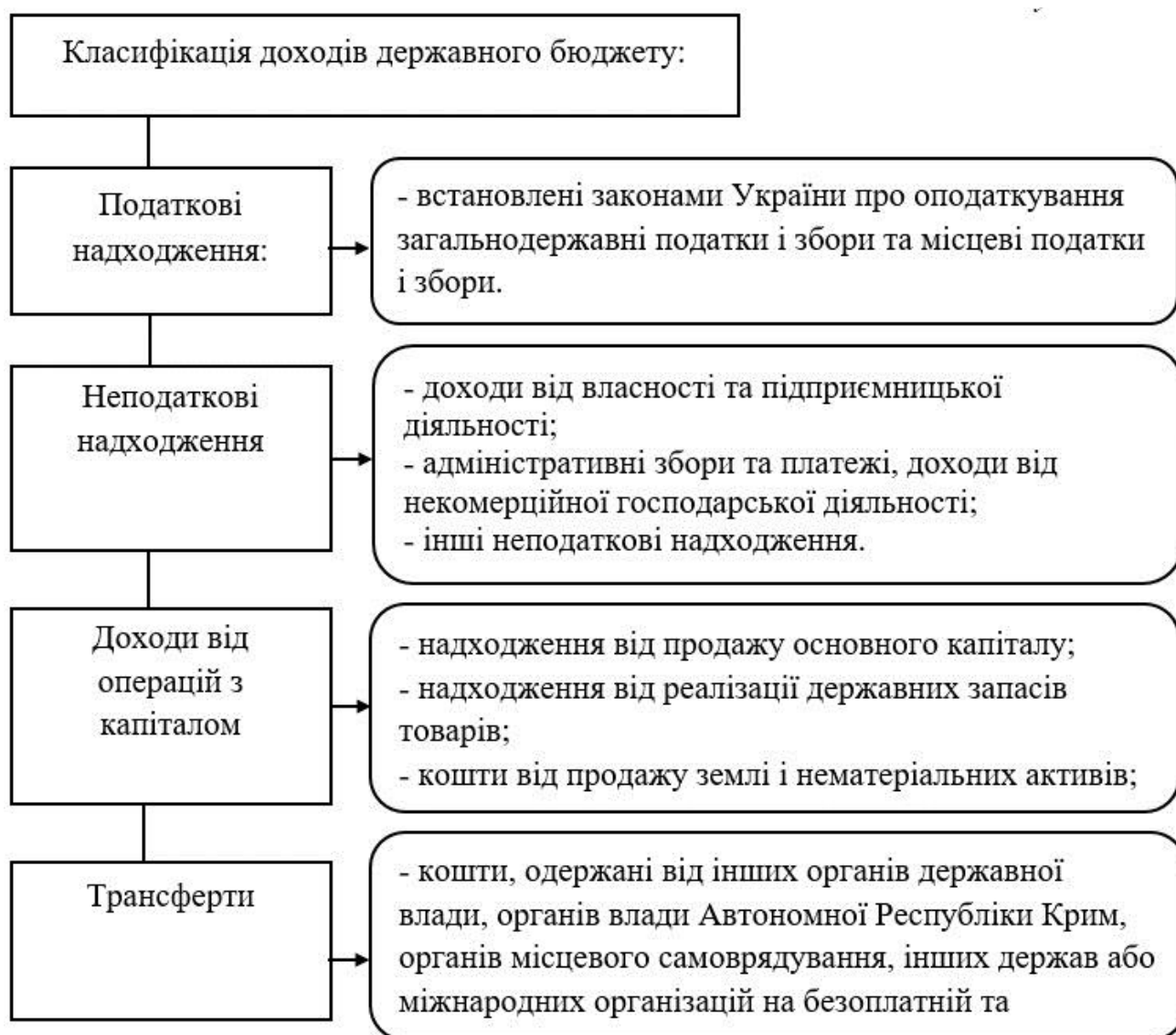

Рис. 1.1. Класифікація доходів державного бюджету.

Джерело: складено автором за даними [4].

Надходження податків представляють собою доходи, у вигляді загальнодержавних податків і зборів (обов'язкові платежі) та місцевих податків і зборів (обов'язкові платежі).

Своєчасне надходження податків є ключовим у формуванні доходів бюджету. Внесок податкових надходжень становить значну частину внутрішнього валового продукту, яка перерозподіляється через державний бюджет. Це визначає основні функції податкових надходжень. В процесі нагромадження новоствореної вартості та формування фонду фінансових ресурсів, використовуючи різні форми податкових надходжень (податки, збори, обов'язкові платежі), підприємства впроваджують фінансово-господарські заходи. Регулювання потоків економічних ресурсів у контексті формування та розподілу ВВП здійснюється через податки і всі інші податкові надходження.

Аналіз доходної частини, її динаміки, структури та стану виконання дозволяє ідентифікувати основні джерела доходів бюджету та виявляти недоліки у їх формуванні та реалізації. Визначення факторів, що впливають на доходну частину Зведеного бюджету в Україні, зокрема податкові надходження, дозволяє визначити, як економічні та політичні чинники сприяють або гальмують динаміку формування доходів бюджету. Крім того, це дозволяє оцінити вплив формування доходів на економічну політику та загальний стан в Україні [8, с. 111].

Відповідно до Бюджетного кодексу України податкові надходження Державного бюджету формуються за рахунок таких груп надходжень:

- податки на доходи, на прибуток, на збільшення ринкової вартості;
- рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів;
- внутрішні податки на товари і послуги;
- податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції;
- рентна плата за транспортування, збори на паливно-енергетичні ресурси;
- інші податки та збори [3].

Неподаткові надходження - доходи, що залучаються у формах, які не належать до податкових платежів. Неподаткові надходження Державного бюджету України формуються за рахунок таких груп надходжень:

- доходи від власності та підприємницької діяльності;

- адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності;
- власні надходження бюджетних установ;
- інші неподаткові надходження [2].

Доходи від операцій з капіталом формуються за рахунок таких надходжень:

- надходження від продажу основного капіталу;
- надходження від реалізації державних запасів товарів;
- кошти від продажу землі і нематеріальних активів [2].

Трансферти - це кошти, одержані від інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших держав або міжнародних організацій на безоплатній та безповоротній основі [2].

Отже, доходи бюджету представляють собою фінансові ресурси держави, які призначені для покриття всіх необхідних витрат бюджету. Ці ресурси спрямовані на забезпечення сталого розвитку економіки країни, підвищення соціально-економічного рівня життя населення та вирішення фінансових проблем, що виникають перед органами державної влади.

1.2. Організаційно-правове забезпечення виконання дохідної частини державного бюджету.

Формування дохідної частини Державного бюджету України є необхідною складовою у реалізації всіх етапів бюджетного процесу.

Перше, Міністерство фінансів України відповідає за складання проекту закону про Державний бюджет України та визначає основні організаційно-методичні принципи планування бюджету. Ці принципи використовуються при підготовці бюджетних запитів та розробці проекту бюджету. Аналіз виконання бюджету у попередніх і поточних періодах, визначення загального рівня доходів і видатків, а також оцінка обсягу фінансування бюджету є складовою цього процесу [4, с. 202].

Друге, проєкт закону про Державний бюджет України розробляється Кабінетом Міністрів України. Основою для цього є Основні напрямки бюджетної політики, важливий документ на етапі підготовки проекту бюджету. Кабінет Міністрів України не пізніше 1 квітня розглядає та схвалює проєкт Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період. Після цього він подається до Верховної Ради України для розгляду за спеціальною процедурою.

Проєкт Основних напрямів бюджетної політики ґрунтується на прогностичних і програмних документах економічного і соціального розвитку України, визначаючи основні макроекономічні показники, завдання бюджетної політики, обсяг дефіциту державного бюджету та інші аспекти. Цей документ також визначає пріоритети виконання завдань податкової політики, що визначають ефективний механізм формування дохідної частини державного бюджету за рахунок податкових надходжень.

Доповідь про Основні напрямки бюджетної політики на наступний бюджетний період представляється Прем'єр-міністром України або, за його дорученням, міністром фінансів України на засіданні Верховної Ради. Верховна Рада України, внаслідок парламентських слухань, приймає постанову щодо

схвалення або взяття до відома Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період [4].

У контексті підготовки проєкту Державного бюджету України, Міністерство фінансів України розробляє та надсилає головним розпорядникам бюджетних коштів інструкції з підготовки бюджетних запитів в установлені терміни. Головні розпорядники бюджетних коштів складають бюджетні запити, які подаються до Міністерства фінансів України відповідно до встановлених вимог інструкції. При цьому враховуються звіти про виконання паспортів бюджетних програм, висновки з результатами контрольних заходів, проведених контролюючими органами з дотримання бюджетного законодавства. На кожному етапі складання та розгляду проєкту Державного бюджету України, Міністерство фінансів України здійснює аналіз бюджетного запиту на його відповідність меті, пріоритетності та ефективності використання бюджетних коштів. На основі цього Міністерство фінансів готує проєкт закону про Державний бюджет України [6, с. 24].

Проєкт закону про Державний бюджет України подається Міністерством фінансів України до розгляду Кабінету Міністрів України, а також вносяться пропозиції щодо термінів і порядку розгляду цього проєкту в Кабінеті Міністрів України.

Кабінет Міністрів України ухвалює постанову щодо схвалення проєкту закону про Державний бюджет України та подає його разом із відповідними матеріалами до Верховної Ради України не пізніше 15 вересня року, що передуює планованому.

Разом із проєктом закону про Державний бюджет України до Верховної Ради України представляється прогноз Державного бюджету України, який піддається уточненню на основі прийнятого закону про Державний бюджет України та затверджується Кабінетом Міністрів України у місячний термін з дня опублікування Закону. Прогноз Державного бюджету України формується на наступні два бюджетні періоди Міністерством фінансів України за участю

Міністерства економіки України, Національного банку України та головних розпорядників коштів державного бюджету.

У формуванні державного бюджету є три основні стадії (Рис 1.1):

Ці стадії є важливими етапами в організації та формуванні державного бюджету, які сприяють ефективному управлінню фінансовими ресурсами держави. Кожен етап передбачає аналіз, розрахунки та забезпечення балансу, що є важливими аспектами бюджетного процесу [19, с. 98].

Рис. 1.1. Класифікація стадій формування державного бюджету.
Джерело: складено автором за даними [19].

Правильне прогнозування та управління доходами є ключовими аспектами фінансової стійкості та ефективного функціонування бюджету. Тут важливо враховувати такі моменти (Рис. 1.2):

Рис. 1.2. Класифікація основних аспекти ефективного функціонування бюджету.

Джерело: складено автором за даними [18].

Наведені вище аспекти спільно допомагають забезпечити стабільність та ефективність дохідної частини бюджету, враховуючи економічні, соціальні та політичні реалії країни.

Держава повинна проводити таку стратегію управління бюджетом, яка ефективно збалансує інтереси різних суб'єктів країни. Розвиток як приватних,

так і державних інтересів має стати визначальним фактором у формуванні бюджетної політики, при цьому його оцінка повинна базуватися на критеріях економічної результативності та достатку всіх зацікавлених сторін. Для досягнення цієї мети важливо реалізувати принцип поєднання фіскальної стійкості і соціально-економічної ефективності. Це стає необхідним елементом для забезпечення узгодженості бюджетної та податкової політики. У процесі формування та використання бюджетних ресурсів, а також при розробці бюджетної стратегії важливо визначити ролі і завдання кожного учасника бюджетного процесу. Це стосується мобілізації доходів бюджету для забезпечення виконання їхніх конституційних зобов'язань у перспективі [18, с.49].

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПРОБЛЕМИ ВИКОНАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз зведеного державного бюджету України.

Бюджетна політика України, подібно до фінансової політики будь-якої держави, потребує безперервного удосконалення та прогресу. Збалансування доходів і видатків у державному бюджеті є ключовим фактором, що визначає ефективність бюджетної системи країни.

Регулярне та своєчасне надходження доходів дозволяє оптимізувати використання бюджетних коштів на всіх рівнях, гарантуючи виконання державою всіх соціально необхідних зобов'язань.

Згідно з Бюджетним кодексом України, основним джерелом централізованих фінансових ресурсів країни є державний бюджет. Уряд зосереджує значну частину валового внутрішнього продукту для фінансування бюджету, який потім централізовано використовується для розвитку держави, соціального захисту населення, підтримки державної влади та управління, а також національної оборони. Державний бюджет, який вирішує основні фінансові питання, має законну силу і затверджується Верховною Радою України.

Ефективність формування доходів бюджету відіграє ключову роль у розумному розподілі фінансових ресурсів для задоволення потреб усіх структур країни, що в свою чергу впливає на соціально-економічний розвиток держави.

Зухвале і цинічне військове вторгнення російської федерації на територію України 24 лютого 2022 року та подальше розгортання бойових дій завдали серйозного удару українській економіці, що безумовно відобразилося на виконанні бюджетних показників поточного року.

В цілому, за 2022 рік, бюджетні показники були виконані відповідно до розпису звітного періоду (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1

**Основні показники Зведеного та Державного бюджету України за
січень–грудень 2020-2022 років, млрд. грн.**

Показники	Зведений бюджет					Державний бюджет				
	факт 2020 рік	факт 2021 рік	факт 2022 рік	Відхилення		факт 2020 рік	факт 2021 рік	факт 2022 рік	Відхилення	
				млрд грн	темп росту, %				млрд грн	темп росту, %
Доходи	1376,7	1662,3	2196,3	533,9	132,1	1076,0	1296,8	1787,3	490,5	137,8
Видатки	1595,4	1845,4	3043,5	1198,1	164,9	1288,0	1490,2	2705,4	1214,2	181,4
Надання кредитів	15,5	14,2	10,3	-3,9	-	15,0	13,6	9,0	-4,6	-
Повернення кредитів	-9,8	9,4	12,7	3,3	-	-9,5	9,1	12,3	3,2	-
Дефіцит (+)/профіцит (-)	224,5	187,8	844,8	657,0	-	217,6	198,8	914,7	715,9	-

Джерело: складено автором за даними [22].

Аналізуючи дані таблиці 2.1, можна побачити, що сума доходів зведеного бюджету України за 2020 рік становила 1376,7 млрд грн, загальна сума доходів за січень–грудень 2022 року становила 2196,3 млрд грн, що на 533,9 млрд грн, або на 32,1 відсотка більше ніж за аналогічний період 2021 року. Дана тенденція свідчить про динаміку, яка характеризується постійним зростанням.

Уряд здійснює мобілізацію фінансових ресурсів через державний бюджет, щоб підтримувати соціально-економічне зростання країни. Важливо, наскільки успішно формується потрібний рівень державних доходів, адже від цього залежить ефективність виконання урядових функцій [25, с.73]. Держбюджет має вирішальне значення у керуванні економічними процесами, підтримці фінансової стабільності та сприянні соціальному прогресу та добробуту громадян, особливо в умовах воєнного стану.

Сучасні виклики для України полягають у забезпеченні ефективної роботи бюджетної системи, адаптації раніше встановлених урядом цілей, перерозподілі обмежених бюджетних ресурсів, забезпеченні соціальних виплат громадянам,

зростанні витрат на оборону, перегляді джерел доходів бюджету та приверненні міжнародної фінансової допомоги. Важливим є гармонійна і швидка координація всіх елементів бюджетної політики для збереження фінансової стабільності країни та уникнення макроекономічних дисбалансів [9].

Для кращого розуміння специфіки виконання Державного бюджету, розглянемо динаміку дохідної та витратної частин Держбюджету України за період 2020–2022 років у відсотковому вираженні (див. рисунок 2.1).

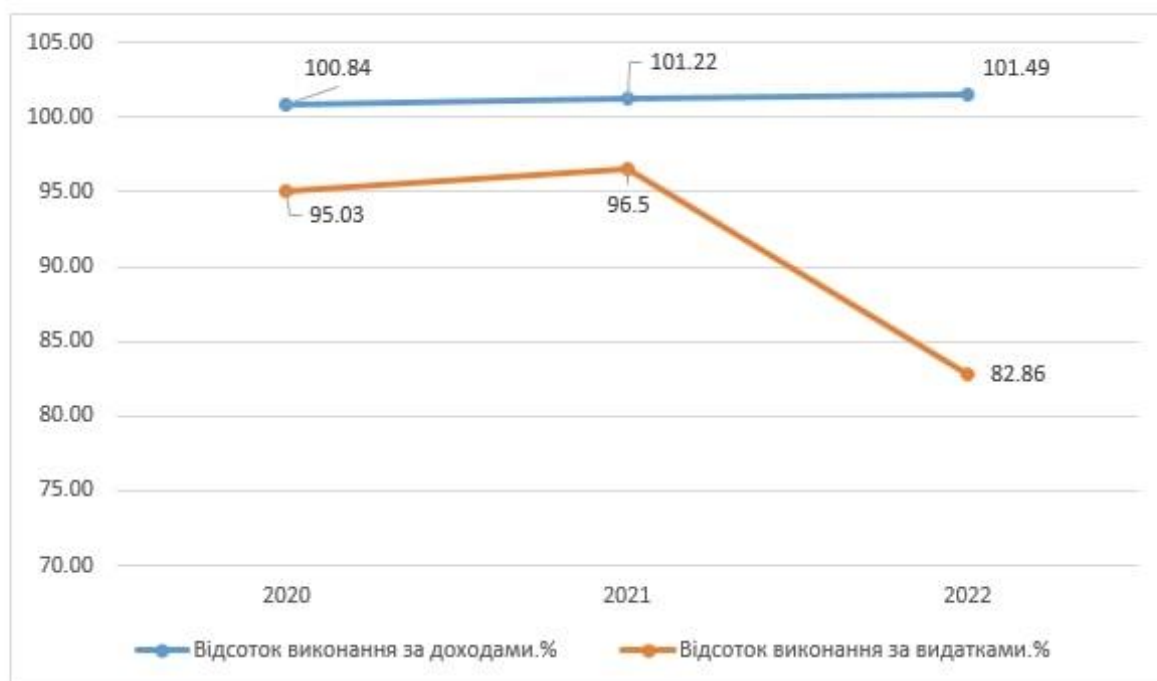

Рис. 2.1. Динаміка виконання дохідної та витраткової частини Державного бюджету України за 2020–2022 роки, %.

Джерело: складено автором за даними [22].

Відповідно до рисунку 2.1, видно, що показники виконання дохідної частини Державного бюджету України демонструють невеликі варіації: з 100,84% у 2020 році до 101,49% у 2022 році. Під час війни спостерігається перевищення цього показника на 0,65%. Проте у 2022 році частка виконання витраткової сторони Державного бюджету зменшилася на 17,14% порівняно з ідеальним рівнем.

Проаналізуємо ключові показники балансу Державного бюджету України протягом періоду з 2020 по 2022 роки, згідно з даними, представленими на рисунку 2.2.

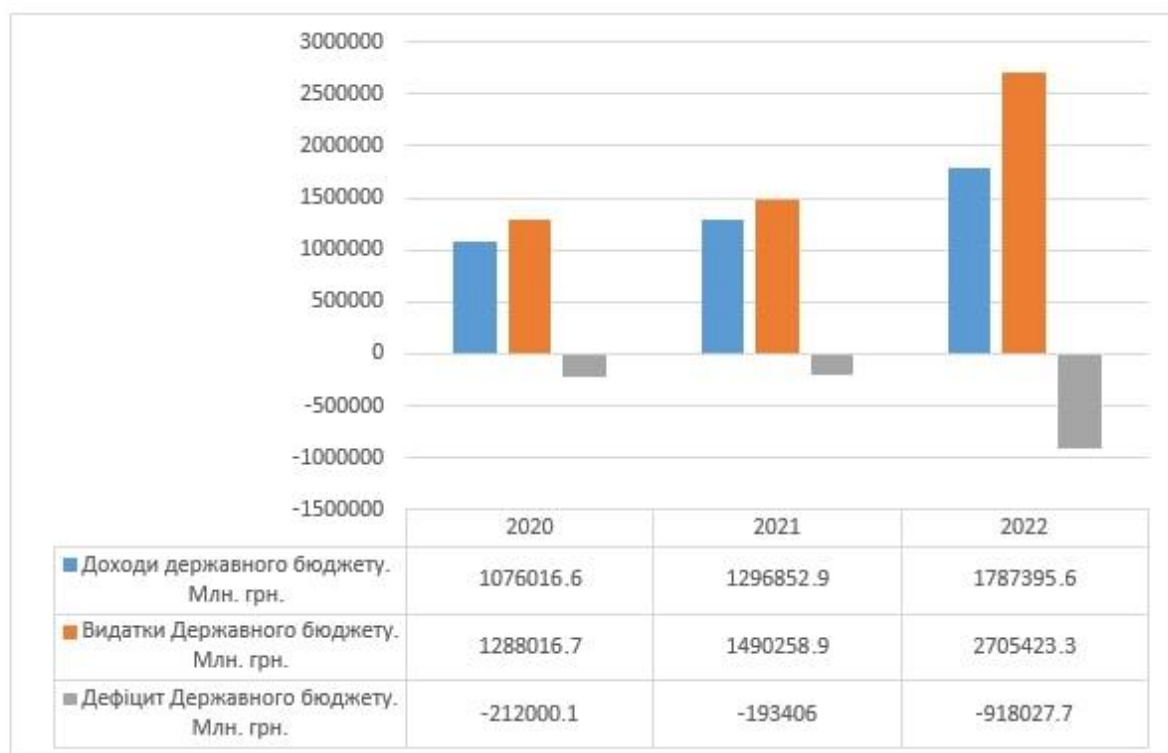

Рис. 2.2. Динаміка виконання дохідної та видаткової частини Державного бюджету України за 2020-2022 роки, %.

Джерело: складено автором за даними [22].

Протягом 2020–2022 років доходи та витрати Державного бюджету України продемонстрували поступове зростання на суму 711379 млн грн та 1417406,6 млн грн відповідно. Дефіцит бюджету істотно збільшився, досягнувши 918027,6 млн грн у 2022 році у порівнянні з 2020 роком. Це пов'язано з тим, що з початку війни уряд України направляє значні кошти на ведення війни проти агресора та фінансування соціально-економічних потреб країни. З кінця лютого зросли обсяги бюджетних витрат і дефіциту, а також змінилася структура їх фінансування, відображаючи збільшення частки витрат на оборону [1].

Для аналізу ефективності бюджетної політики ми вивчаємо структуру дохідної частини Державного бюджету, розкладаючи її на окремі надходження (див. табл. 2.2). Зібрані в таблиці 2.2 дані вказують на важливість податкових надходжень у структурі доходів, чия частка коливається від 50% до 86% у останні роки. Варто відзначити, що у 2022 році цей показник значно знизився на 157327 млн грн у порівнянні з 2021 роком, що пояснюється воєнними діями в Україні. У 2022 році, через військову агресію Росії, значно зросли обсяги міжнародної допомоги Україні від ЄС, іноземних урядів, міжнародних організацій та донорських інституцій - на 470710 млн. грн. у порівнянні з 2020 роком.

Структура доходів Державного бюджету України за період 2020-2022

рр., млрд. грн.

	2020	2021	2022
Податкові надходження	851,1	1107,0	949,7
Неподаткові надходження	212,9	175,3	346,3
Доходи від операцій з капіталом	0,079	328,6	0,610
Від органів державного управління	10,65	12576,1	9,465
Від ЄС, урядів іноземних держав, МО	1,029	1289,8	481,0
Цільові фонди	0,187	209,4	0,136
Всього доходів	1076,0	1296,8	1787,3

Таблиця 2.2

Джерело: складено автором за даними [22].

Найбільшу питому вагу серед надходжень в загальному обсязі доходів зведеного бюджету України становили такі надходження (рис. 2.3).

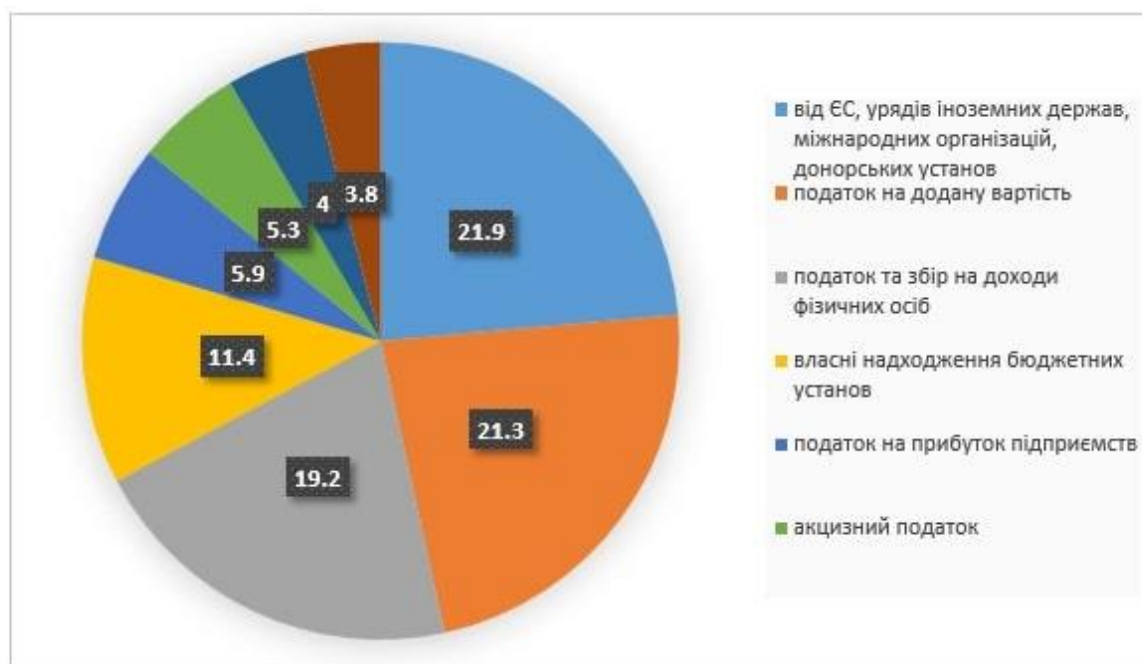

Рис. 2.3. Основні надходження до бюджету України січень–грудень 2022 року, %.

Джерело: складено автором за даними [22].

За січень–грудень 2022 року Державний бюджет України отримав 1787,3 млрд грн, що на 490,5 млрд грн, або на 37,8 відсотка більше ніж за аналогічний період 2021 року.

Ключовими джерелами фінансування Державного бюджету України в умовах війни стали військові облігації, кредити від міжнародних фінансових організацій та двосторонні кредити та гранти від іноземних країн (рис. 2.4).

Від початку повномасштабної війни 24 лютого до 30 грудня 2022 року, основним джерелом фінансування Державного бюджету України став Національний банк України, який відкрив спеціальний валютний рахунок для збирання коштів на армію. На другому місці за обсягами фінансової підтримки України стоять міжнародні організації (такі як МВФ та ЄС), які надали 21,7% від загального обсягу міжнародного фінансування протягом року війни.

Міжнародна підтримка України відіграє все більшу роль, стаючи більш організованою та регулярною. У 2022 році допомога від міжнародних партнерів

покрила більше половини витрат державного бюджету, і очікується, що така тенденція збережеться і в наступному році. Зовнішні гранти та кредити сприяли зміцненню платіжного балансу та міжнародних резервів, дозволяючи Національному банку активно брати участь на валютному ринку.

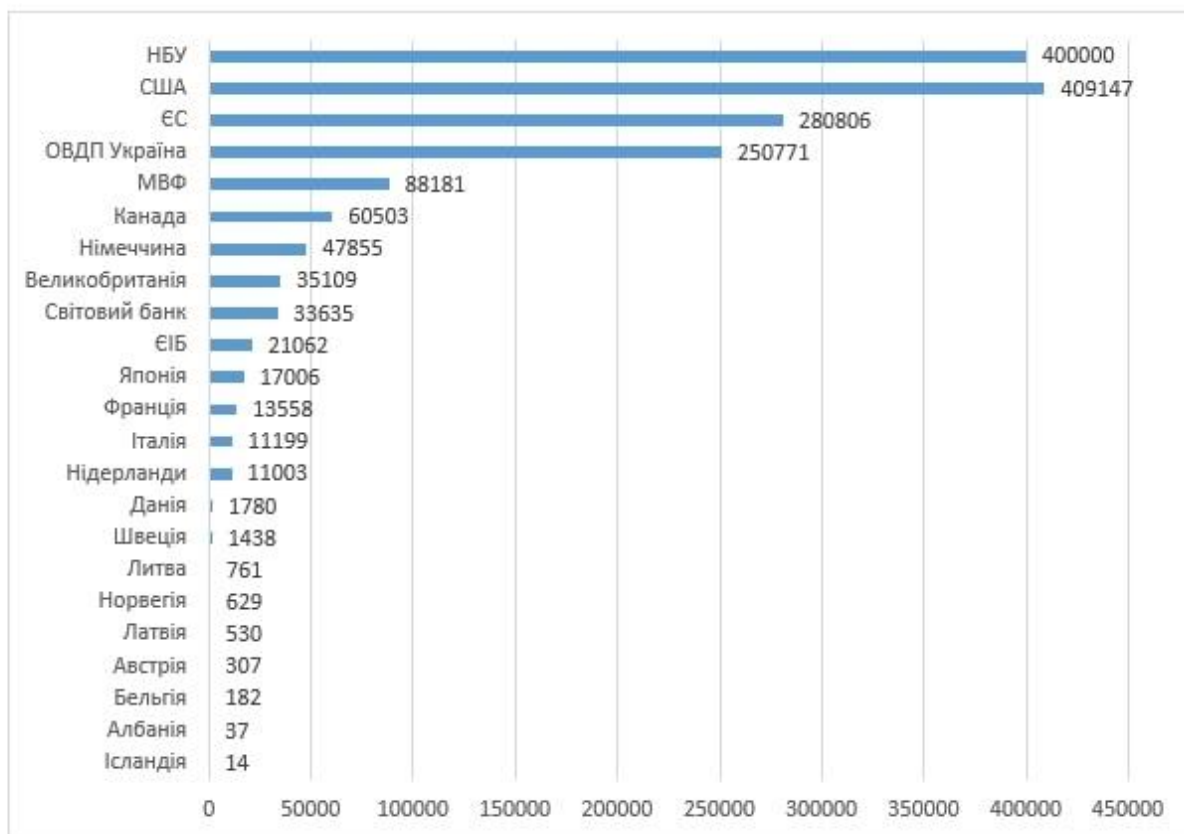

Рис. 2.4. Джерела міжнародного фінансування Державного бюджету України від держав, що підтримують її суверенітет, млн грн.*

* станом на 30.12.2022

Джерело: складено на основі [22]

Видатки Державного бюджету України в умовах війни відіграють ключову роль у фінансуванні потреб населення та підтриманні його добробуту. Аналізуючи структуру видаткової частини Держбюджету України за 2020–2022 роки (таблиця 2.3).

Зафіксовано, що у 2021 році найбільшу частку займали витрати на соціальний захист та соціальне забезпечення, складаючи 22,77%, і ці витрати продовжують зростати. У 2022 році ці видатки збільшилися на 86708,2 млн грн

у порівнянні з 2021 роком, але їхня частка в структурі загальних видатків зменшилась на 7,02%.

**Структура видатків Державного бюджету України за період 2020-2022
рр., млрд. грн.**

	2020	2021	2022
Загальнодержавні функції	163,8	206,6	201,9
Оборона	120,3	127,5	1142,8
Громадський порядок, безпека та судова влада	157,6	174,4	443,3
Економічна діяльність	168,8	180,9	95,3
Охорона навколишнього природного середовища	6,63	8,20	4,71
Житлово-комунальне господарство	0,088	0,164	0,528
Охорона здоров'я	124,9	170,5	184,2
Духовний та фізичний розвиток	9,82	15,9	11,05
Освіта	52,85	63,83	58,51
Соціальний захист та забезпечення	322,7	339,2	425,9
Міжбюджетні трансферти	160,1	202,7	136,8
Всього видатків	1288,0	1490,2	2705,4

Таблиця 2.3

Джерело: складено на основі [22]

Протягом першого року війни основний акцент у витратах бюджету був зроблений на підсилення оборонних можливостей країни. Видатки на цю мету значно зросли, досягнувши додаткових 1045848 млн. грн., що складає майже половину всього бюджету. Також відбулося збільшення фінансування на підтримку громадського порядку, безпеки та судової системи на 285,7 млрд грн у 2022 році порівняно з 2020 роком.

Водночас у 2022 році спостерігається зниження витрат на реалізацію загальнодержавних функцій, охорону довкілля, стимулювання економічної

активності, освіти, духовний та фізичний розвиток. Ця тенденція відображає переорієнтацію бюджетних пріоритетів у відповідь на воєнний стан і необхідність забезпечення національної безпеки.

У структурі видатків Зведеного бюджету України за 2022 рік найбільші частки припадають на наступні сфери (рис. 2.5).

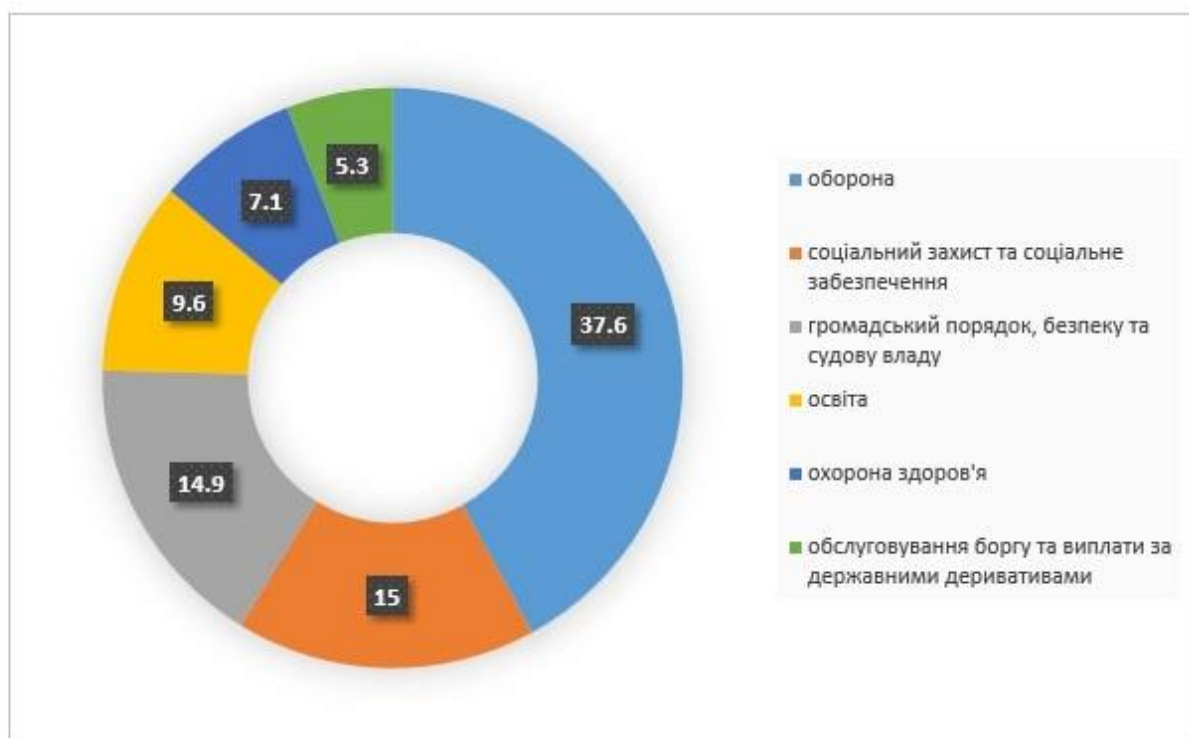

Рис. 2.5. Структурі видатків за 2022 рік, %.

Джерело: складено автором за даними [22].

Касові видатки Державного бюджету України за січень–грудень 2022 року становили 2705,4 млрд грн, що на 81,4 відсотка, або на 1214,2 млрд грн більше ніж за аналогічний період 2021 року.

Отже, зведений державний бюджет України є основним інструментом фінансової політики, який допомагає уряду управляти економікою. Через бюджет уряд впливає на розподіл ресурсів, контролює інфляцію, стимулює або гальмує економічне зростання. Бюджет також відіграє важливу роль у зменшенні соціальної нерівності та бідності через соціальні програми, підтримку малозабезпечених верств населення, пенсійні виплати, та інші

соціальні виплати. Він сприяє регіональному розвитку, розподіляючи ресурси між різними регіонами країни.

2.2. Оцінка факторів впливу на доходи державного бюджету та проблеми виконання дохідної частини державного бюджету України.

Серед ключових макроекономічних індикаторів, які мають вплив на структуру доходів Держбюджету України, можна виділити такі: обсяг валового внутрішнього продукту, розмір податкових тарифів, процентні ставки банків, вартість національної грошової одиниці, індекс інфляції, розмір внутрішнього та зовнішнього держборгу, баланс зовнішньої торгівлі, рівень неофіційної економіки країни, проблеми в податковому законодавстві та існування значущих податкових винятків при слабкій економічній дисципліні серед підприємств, обмежена конкурентоздатність товарів та інші аспекти.

Зміни у ВВП відображають ефективність фінансової політики держави та прогрес у державному управлінні соціально-економічними аспектами бюджету, заснованому на точному передбаченні економічного зростання та макроекономічних прогнозах. Це передбачає встановлення міцного прямого зв'язку між бюджетом та національною економікою для забезпечення ефективності в залученні доходів до українських бюджетів і вибору реальних пріоритетів у їх розподілі та використанні. Основні складові ВВП включають прибуток, заробітну плату, амортизаційні відрахування та непрямі податки.

Деякі дослідники виокремлюють ключові чинники, що впливають на розвиток доходної частини Держбюджету, такі як: швидкість збільшення реального ВВП, ритм зростання обсягів імпорту та експорту товарів, рівень індексу споживчих цін, коливання курсу долара та євро, а також зміни у грошовій масі. Ми підтримуємо думку про значність цих чинників, але, враховуючи залежність нашої економіки від імпорту та експорту, також пропонуємо взяти до уваги фактори, такі як: розмір імпорту товарів і послуг, адже на практиці ПДВ з імпортованих товарів часто перевищує надходження від ПДВ на вітчизняні товари та послуги; зміни цін на основні види металів та зернових, які є важливими елементами українського експорту.

Повномасштабне вторгнення РФ спричинило зниження ВВП, зростання інфляції та скорочення зовнішньоекономічних операцій, що мало визначальний вплив на формування та виконання бюджету.

Валовий внутрішній продукт (ВВП) представляє собою ключовий макроекономічний показник, який демонструє загальну ринкову вартість усіх товарів та послуг, що були створені в рамках економіки країни протягом одного року для внутрішнього споживання, експорту та накопичення, незалежно від країни походження факторів виробництва.

У світових порівняннях реальний ВВП обчислюється у доларах США, базуючись на паритеті купівельної спроможності.

ВВП є важливим індикатором соціально-економічного прогресу країни. Через аналіз ВВП можна виміряти виробничі та споживацькі результати, відслідковувати темпи економічного зростання та ефективність роботи, а також сформулювати узагальнене уявлення про ступінь благополуччя нації [11, с. 309].

Темпи зростання та структурні зміни в економіці є ключовими показниками динаміки економічного розвитку. Оскільки економічний розвиток є процесом, який триває протягом значного часу, у набір показників включені індикатори інтенсивності розвитку - індекси та рівні зростання фізичного обсягу ВВП, а також його величина розрахована на одну особу з населення.

Динаміка ВВП України та динаміка рівня номінального ВВП за період з 2020 по 2022 роки наведені в таблиці 2.4 та рисунку 2.6 відповідно.

Динаміка номінального ВВП за 2020-2022 рр.

Рік	Номінальний ВВП					
	млн. грн.	приріст, млн. грн.	приріст, %	млн. дол.	приріст, млн. дол.	приріст, %
2020	4194102	219538	5,5	155582	1801	1,2
2021	5459574	1265472	30,2	199770	44188	28,4
2022	5191028	-268546	-4,9	160500	-39270	-19,7

Таблиця 2.4

Джерело: складено автором за даними [24].

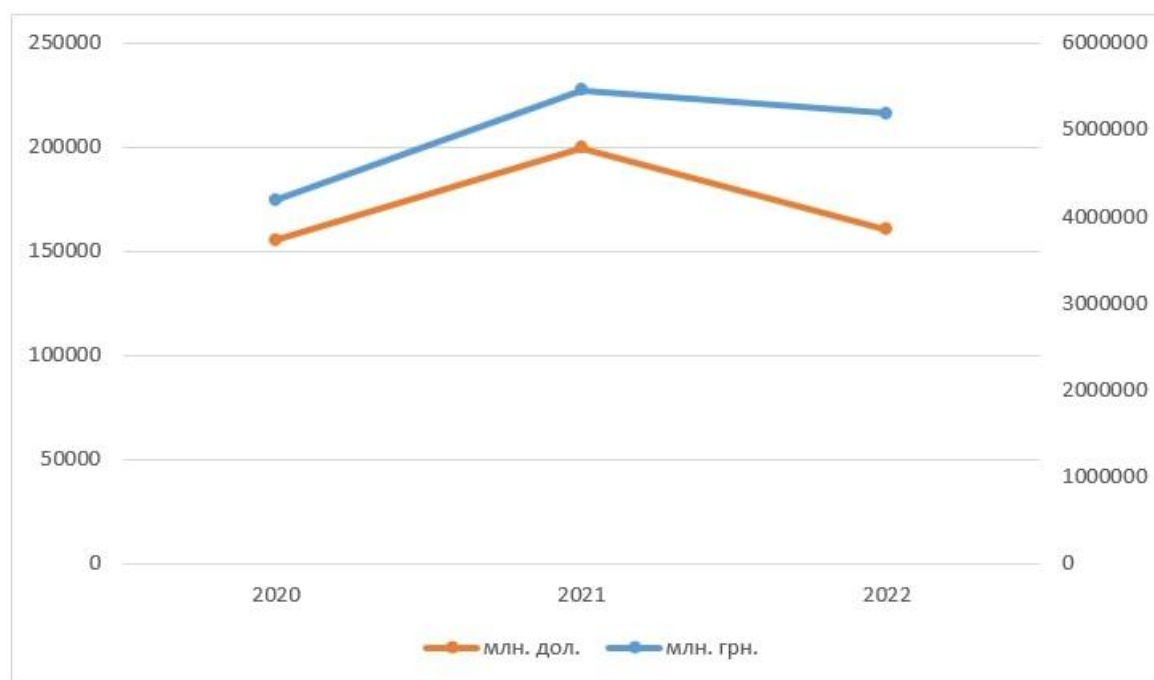

Рис. 2.6. Динаміка рівня номінального ВВП за 2020-2022 роки.

Джерело: складено автором за даними [24].

Аналізуючи таблицю 2.4 та рисунок 2.6, можна констатувати, що протягом аналізованого періоду номінальний ВВП України, виражений у національній валюті, в цілому зростав, окрім 2022 року. Найвищий приріст був зафіксований у 2021 році, коли ВВП виріс на 30,2% у гривнях та 28,4% у доларовому еквіваленті. Зниження ВВП у 2022 році було переважно спричинене масштабною агресією Росії проти України. Проте, війна не була єдиною причиною цього спаду. До інших факторів, що вплинули на зниження ВВП, належать зростання зовнішнього боргу, значна частина тіньової економіки, та обмежена інвестиційна привабливість українських компаній.

З даних дослідження випливає, що ВВП на особу не тільки віддзеркалює стан розвитку економіки країни, але й служить мірою благополуччя населення, яка використовується для порівняльної оцінки економічного прогресу з іншими країнами. Українська економіка протягом більшої частини досліджуваного періоду демонструвала збільшення за показниками реального та номінального ВВП. Однак, з початком війни, цей позитивний тренд перетворився на спад.

Низькі рівні економічного розвитку в Україні мають внутрішньодержавні причини, включаючи високий рівень корупції, зростання інфляції, слабку економічну динаміку, підвищення облікової ставки НБУ, обмежену привабливість для інвесторів місцевих підприємств, збільшення зовнішнього боргу та інше. Експерти вважають, що головною причиною повільного розвитку є відсутність державної стратегії економічного розвитку.

Аналітичні дані свідчать, що одним з ключових елементів, що впливає на рух доходів Держбюджету України, є ВВП. Його динаміка майже ідентична змінам у бюджетних доходах. Така взаємозалежність є очікуваною, оскільки зростання чи падіння ВВП відображає стан економічної кон'юнктури та рівень ділової активності в країні (рисунк 2.7).

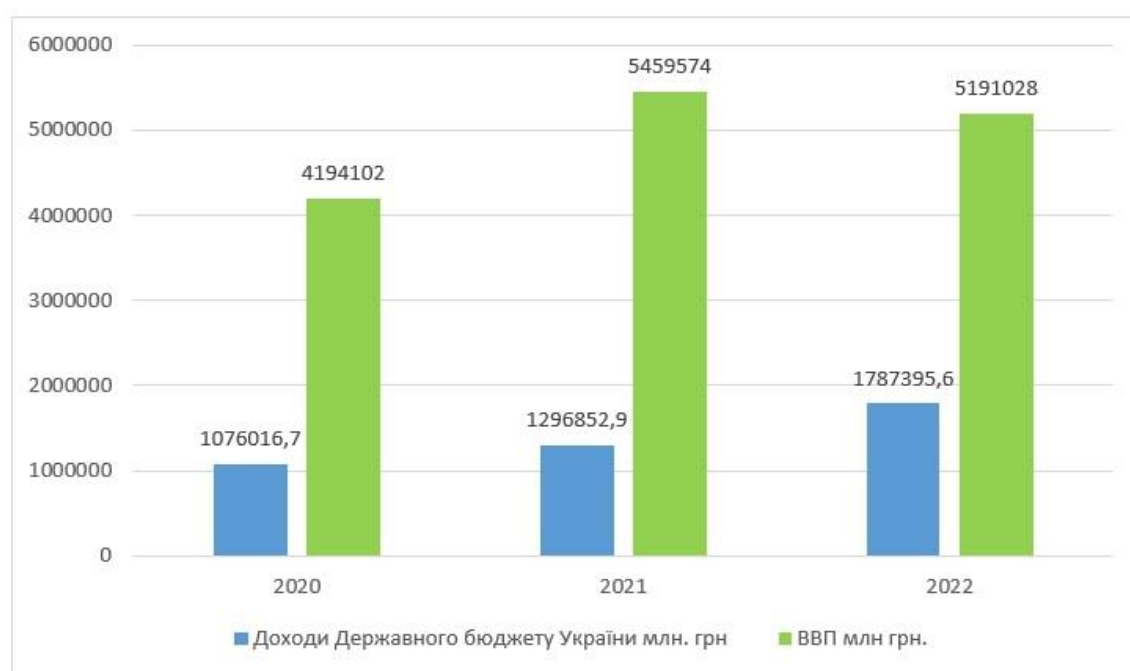

Рис. 2.7. Динаміка ВВП та доходів Державного бюджету України у 2021-2022 роках.

Рисунок 2.7

Джерело: складено автором за даними [22].

Згідно з попередніми оцінками Міністерства економіки, базуючись на оперативних даних Держстату, падіння ВВП в 2022 році оцінюється у 30,4

відсотка. Це найбільше зниження ВВП за всю історію незалежності країни, але воно виявилось дещо кращим, ніж передбачалося (таблиця 2.5).

Основні макроекономічні показники

Показники	2020	2021	2022		
	Факт	Факт	Прогноз під бюджет (пост. Уряду 31.05.2021 № 586)	Очікуване Мінекономіки від 29.10.2023	Факт
Номинальний ВВП, млрд грн	4 222,0	5 450,8	5368,7	4 727,6	4 926,8**
ВВП реальний, темп зростання, %	-3,8	3,4	3,8	-32,0	-30,4**
Темпи приросту споживчих цін, %, грудень до грудня попереднього року	5,0	10,0	6,2	29,3	26,6
Темпи приросту цін виробників, %, грудень до грудня попереднього року	14,5	62,2	7,8	38,3	38,2**
Середньомісячна заробітна плата, грн	11 591	14 014	15 258	14 025	14 830**
Зміна реальної заробітної плати*, %	7,4	10,5	4,4	-16,9	-12,0**
Зміна експорту товарів та послуг, у % до попереднього року	-4,5	34,3	6,5	-29,8	-29,9
Зміна імпорту товарів та послуг, у % до попереднього року	-17,1	33,4	9,2	-9,9	-3,9
Припущення прогнозу: обмінний курс, гривень до долара США (середній)	27,0	27,3	28,7	32,3	32,3

* номінальна середньомісячна заробітна плата працівників, скоригована на індекс споживчих цін

** оцінка Мінекономіки

Таблиця 2.5

Джерело: складено автором за даними [22].

Розмір доходів значною мірою визначається розповсюдженістю тіньової економіки. Уникнення сплати податків призводить до зниження обсягів податкових внесків, які складають значну частку бюджетних доходів. Відтак,

існує потенціал для підвищення податкових надходжень. Тіньовий сектор

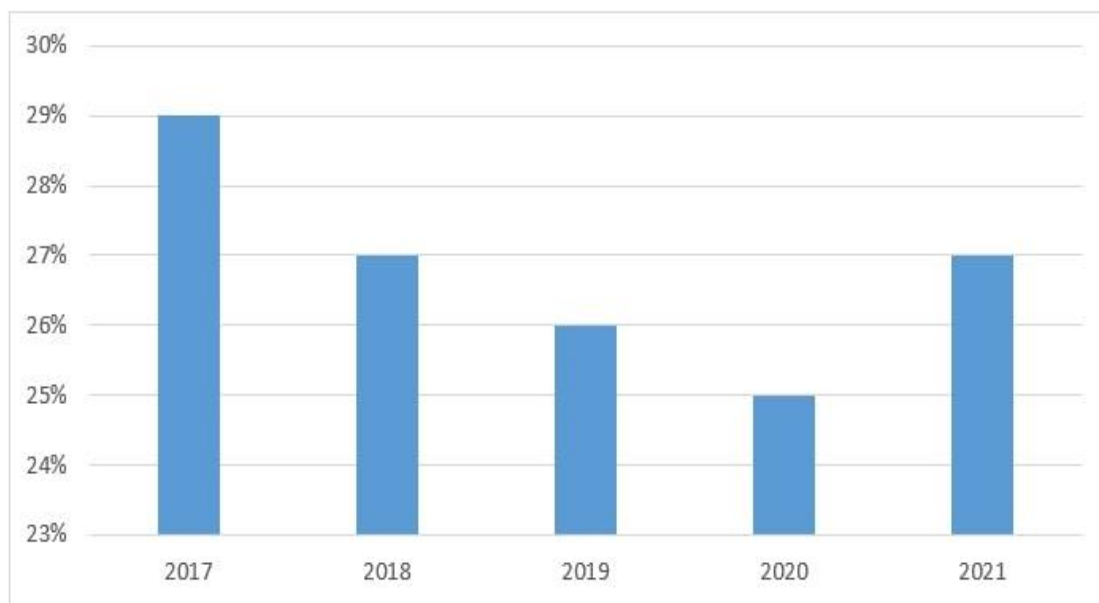

Рис. 2.8 – Рівень тіньової економіки до офіційного ВВП, визначене за допомогою електричного методу, за період з 2017 по 2021 роки.
економіки стримує економічний прогрес та знижує інвестиційну привабливість країни.

Джерело: складено автором на основі [26].

Використовуючи представлену методику (див. рисунок 2.9), протягом минулого року, у ситуації, де зросли внутрішні інвестиційні запити та збереглася позитивна динаміка на міжнародних ринках, відзначалось збільшення попиту на енергоресурси. Це супроводжувалося зростанням показників тіньової економіки [26].

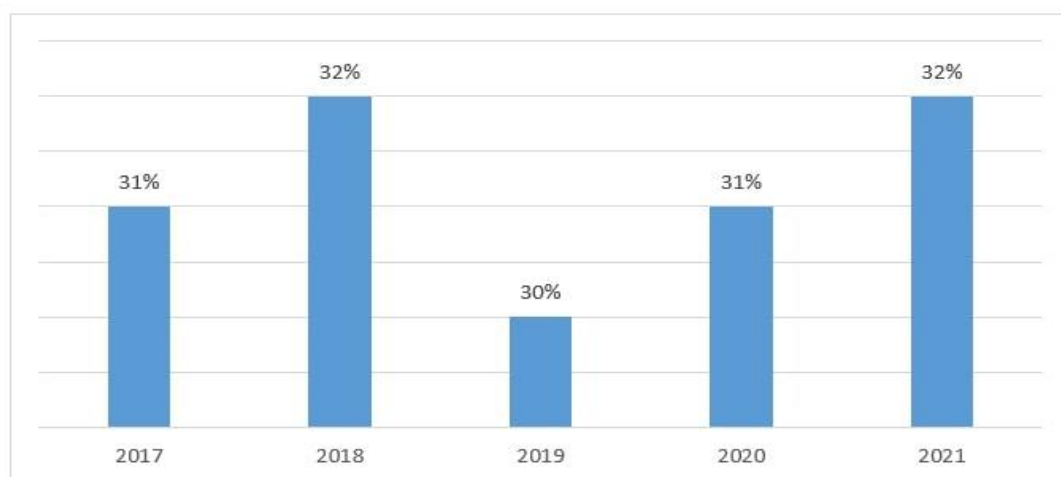

Рис. 2.9– Рівень співвідношення тіньової економіки до офіційного ВВП, визначене за допомогою монетарного методу, за період з 2017 по 2021 роки.

Джерело: складено автором на основі [26].

Оглядаючи інформацію, представлену на рисунку 2.9, стає зрозумілою тенденція збільшення обсягу тіньової економіки. Цей ріст пов'язаний із збільшенням обороту готівки після домінування безготівкових розрахунків у 2019-2020 роках через епідеміологічні обмеження. За період 2017-2021 років показник тіньової економіки коливався від 30 до 32% від загального обсягу офіційного ВВП. Перевищення 30% ВВП є критичним і негативно впливає на загальний стан національної економіки.

За даними Міжнародної Асоціації сертифікованих присяжних бухгалтерів, тіньова економіка в Україні сягає майже 46% від офіційного ВВП [1].

Підвищення обсягу тіньової економіки призводить до зниження податкових внесків до бюджету. Це змушує уряд збільшувати податкове навантаження на платників податків, вводити нові податки та збори, а також посилювати відповідальність за порушення податкового законодавства [28].

Такі заходи і неефективні зміни в законодавстві часто ведуть до подальшого зростання тіньової економіки. Високі податки сприяють неофіційному працевлаштуванню та використанню схем для приховування прибутків [14].

Індекс споживчих цін (ІСЦ), відомий також як інфляція, це метрика, що відображає динаміку зміни вартості товарів і послуг, які придбаває населення для побутового використання. Його розрахунок відбувається щомісяця на підставі інформації про ціни, зібраної державними статистичними органами через місячне відстеження цін та тарифів на ринку споживчих товарів, а також на основі даних про витрати домогосподарств на кінцеве споживання у масштабах всієї країни, які розподіляються згідно з результатами обстеження умов життя домогосподарств.

Слабкий споживчий попит, стримуюча монетарна політика, замороження тарифів на житлово-комунальні послуги, стабільна ситуація на валютному ринку та поліпшення інфляційних очікувань сприяло тому, що за підсумками

2022 року споживча інфляція продемонструвала кращу динаміку, ніж очікувалось (таблиця 2.6).

Таблиця 2.6

Індекси інфляції за останні роки, %

Рік	2020	2021	2022
Січень	100,2	101,3	101,3
Лютий	99,7	101,0	101,6
Березень	100,8	101,7	104,5
Квітень	100,8	100,7	103,1
Травень	100,3	101,3	102,7
Червень	100,2	100,2	103,1
Липень	99,4	100,1	100,7
Серпень	99,8	99,8	101,1
Вересень	100,5	101,2	101,9
Жовтень	101,0	100,9	102,5
Листопад	101,3	100,8	100,7
Грудень	100,9	100,6	100,7
Всього за рік*	105,0	110,0	126,6

Джерело: складено автором на основі [22].

За інформацією, представленою у таблиці, індекс споживчих цін виявив підвищення на 26,6% за рік, якщо порівнювати грудень 2022 року з груднем 2021 року.

Ключовими драйверами зростання цін виступали порушення логістичних шляхів, руйнація значної частини виробництва, окупація південних регіонів та скорочення обсягу врожаю.

З метою збереження макроекономічної стабільності в Україні, Національний банк України з початку повномасштабного вторгнення запровадив режим фіксованого обмінного курсу гривні до долара США, яким передбачено встановлення фіксованого офіційного обмінного курсу та низка адміністративних обмежень, зокрема на валютні операції та рух капіталу. Починаючи з 21 липня 2022 року, обмінний курс долару зафіксовано на рівні 36,57 грн за дол. США.

Підтримці відносної макрофінансової стабільності протягом 2022 року сприяло надходження міжнародної фінансової допомоги та поступове відновлення експортних надходжень (таблиця 2.7).

Таблиця 2.7

Зовнішньоторгівельний баланс України за 2020-2022 рр.

Рік	Номінальний ВВП за рік	Експорт	% ВВП	Імпорт	% ВВП	Сальдо (експорт-імпорт)	% ВВП
2020	4194102	1637399	39,0	-1681526	-40,1	-44127	-1,1
2021	5459574	2224704	40,7	-2286067	-41,9	-61363	-1,1
2022	5191028	1840563	35,5	-2712325	-52,3	-871762	-16,8

Джерело: складено автором на основі [22].

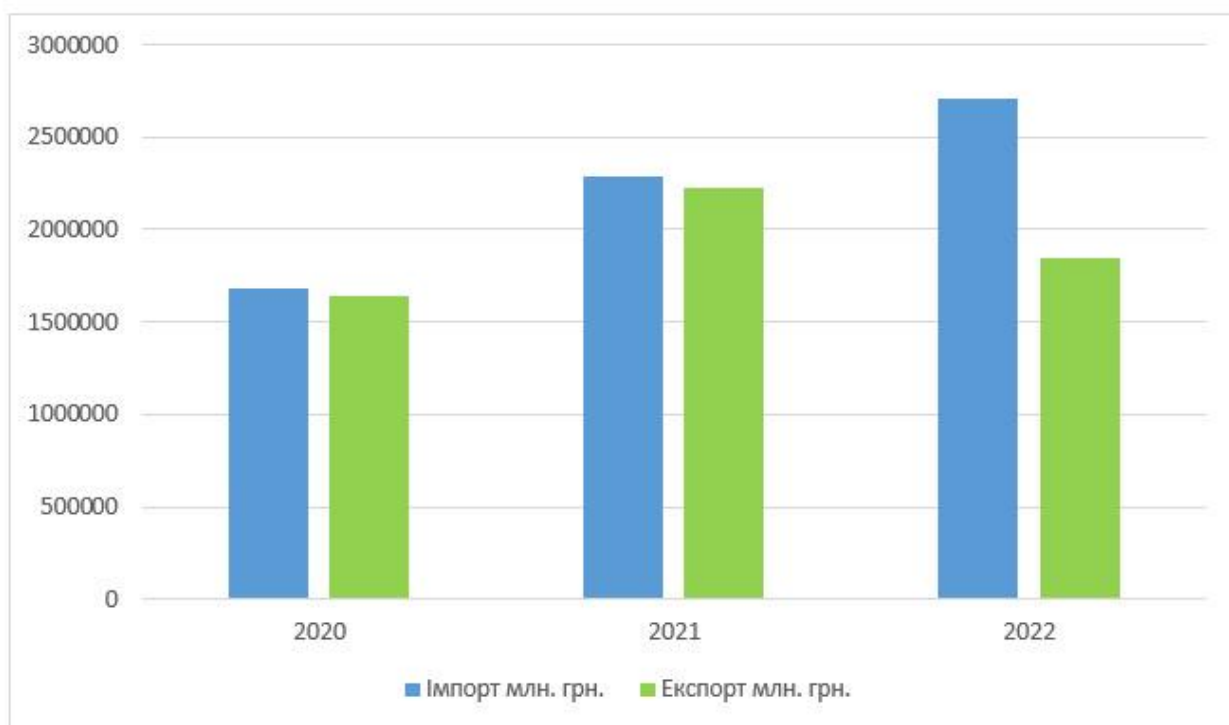

Рис. 2.10. Динаміка імпорту та експорту за 2020 - 2022 роки.

Джерело: складено автором на основі [22].

У 2022 році, який був складним через російську агресію, експорт товарів з України досягнув обсягу в 100 мільйонів тонн. Серед різних секторів найбільший обсяг експорту припав на агропромислову та харчову продукцію, складаючи 53% від усього експорту товарів за цей рік. Велику частку також

займали метали, які становили 13,6% від загального обсягу експорту. На третьому місці був сектор мінеральних продуктів із часткою 9,8%. Найбільші втрати зазнали такі сектори, як металургія з падінням на 62,5%, хімічна промисловість на 54,3%, мінеральні продукти на 48,6% та паперова промисловість на 48%.

В 2022 році єдиною категорією, яка показала позитивну динаміку, були послуги у сфері фінансів, зі зростанням на 76,7%. Водночас, найбільше зниження спостерігалось в секторі державних та урядових послуг (-86,7%), страхування (-81,7%), ремонту та обслуговування (-57,1%), а також у сфері послуг для приватних осіб, культурних і рекреаційних послуг (-56,4%).

Україна здійснила експорт товарів та послуг до 233 країн і територій. Головними торговельними партнерами стали Польща, Румунія, Туреччина, Китай, Угорщина та Німеччина.

Ключовими регіонами-експортерами у 2022 році виявилися Київ, який забезпечив 27,1% експорту України, Дніпропетровська область (12%), Львівська (7,2%), Одеська (5,6%) та Запорізька (5,5%) області.

Нелегітимне втручання Росії спричинило небачені збурення та продовжує викликати величезні втрати людського, соціального та економічного характеру, пов'язані з тимчасовою окупацією частин територій, фізичним знищенням виробничих потужностей і інфраструктури, розривом ланцюгів постачання та збуту, а також через міграцію та внутрішнє переміщення понад 14 мільйонів людей, що становить понад третину населення України. Це призвело до зростання безробіття та зниження реальних доходів громадян.

Станом на сьогодні в Україні не існує такої галузі, яка би не постраждала від російської агресії, як безпосередньо, так і через обриви у логістичних ланцюгах та знищення допоміжної інфраструктури. Велика кількість промислових об'єктів, особливо на сході та півдні країни, зіткнулися з істотними руйнуваннями їх виробничих потужностей.

На кінець липня 2022 року, в результаті повномасштабного вторгнення Росії, загальна кількість офіційно задокументованих збитків, завданих

українській інфраструктурі, сягнула 136 млрд. дол., враховуючи вартість їх відновлення. Продовження війни спричиняє додаткові руйнування у житловому секторі, освітніх установах та інфраструктурних об'єктах, що призводить до

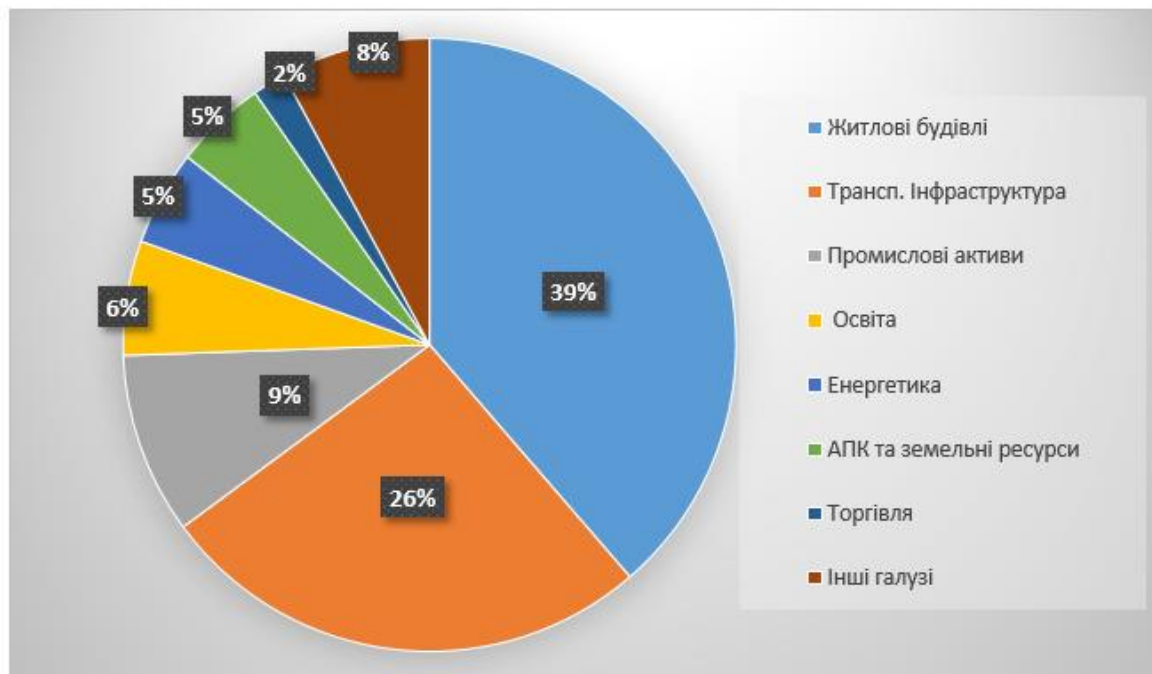

Рис. 2.11. Збитки від руйнувань інфраструктури внаслідок військової агресії росії.

подальшого збільшення сумарних збитків (рисунок 2.11).

Джерело: складено автором на основі [21].

Аналізуючи дані, бачимо, що масова міграція населення, падіння виробництва та економічної активності були основними факторами, які негативно вплинули на діяльність транспортної сфери. Так, за період січень – вересень 2022 року обсяги вантажообігу скоротились на 39,4 відсотка, а пасажирообігу – на 51,4 відсотка порівняно з аналогічним періодом 2021 року. Як і більшість інших галузей, суттєвих втрат зазнало і будівництво, яке за підсумком січня – вересня 2022 року скоротилось на 65,3 відсотка порівняно із січнем – вереснем 2021 року. Зокрема, будівництво будівель скоротилось на 62,5 відсотка, будівництво інженерних споруд – на 67,6 відсотка.

Однієї з небагатьох галузей, яка продемонструвала більш швидке пристосування до нових реалій та умов роботи, є роздрібна торгівля, оборот

якої за підсумком січня – вересня 2022 року скоротився лише на 20,1 відсотка порівняно з аналогічним періодом 2021 року, що є найменшими темпами падіння порівняно із іншими агрегованими видами економічної діяльності реального сектору.

Отже, як основні фактори, що впливають на рух доходів Державного бюджету України, варто визначити динаміку ВВП, тенденції у експорті та імпорті, зміни індексу споживчих цін, коливання курсу гривні до долара. Проте, проблеми девальвації, інфляції, імпортозалежності та залежності від сировинних циклів потребують негайного вирішення для забезпечення сталого розвитку країни.

РОЗДІЛ 3.

НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОНАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Українська економіка зазнала та продовжує зазнавати серйозного удару внаслідок фінансово-економічної кризи 2014-2017 років, пандемії COVID-19, а також через російську агресію. Ці події привели до зниження доходів державного бюджету, що вимагає від уряду знаходження ефективних методів для оптимізації та підвищення бюджетних надходжень.

Оптимізація дохідної частини Державного бюджету України передбачає виконання трьох ключових завдань. По-перше, забезпечення держави необхідними фінансовими ресурсами. Це основа для підтримки всіх державних функцій та програм. По-друге, використання доходів держбюджету як інструменту для досягнення цілей економічної політики. Це включає стабілізацію економіки, контроль над інфляцією, реалізацію антикризових заходів, стимулювання економічного розвитку та структурні зміни. По-третє, виконання соціальної функції держави через податкову систему, що сприяє вирівнюванню доходів громадян. Це означає справедливе та ефективне розподілення податкових надходжень для підтримки соціальних програм та забезпечення базових потреб громадян [30, с. 85].

Функціонування бюджетної системи України тісно пов'язане з процесами, що відбуваються в суспільстві та економіці країни. Одним із ключових викликів є подолання тіньової економіки, що є важливим аспектом для вдосконалення роботи податкової системи та підвищення частки прямих податків у доходах державного бюджету. Проблема полягає у тому, що наявні заходи боротьби з тіньовим сектором економіки часто виявляються неефективними. Дії уряду в деяких випадках можуть навіть погіршувати бізнес-клімат в Україні, зменшувати частку малого бізнесу та сприяти корупції серед податкових службовців. Одним із рішень може стати проведення ліберальної

фіскальної реформи, яка б зменшила частку тіньової економіки, стимулювала б її виведення на світло, тим самим поліпшуючи загальний економічний клімат та збільшуючи доходи держави. Це має стати бажаним побічним ефектом таких реформ [20].

Тренди у доходах та витратах держбюджету будуть істотно залежати від тривалості та характеру військових дій. Українська економіка поступово пристосовується до умов воєнного часу. Спостерігається певне відновлення ділової активності, хоча її розвиток уповільнився через кризу в сфері палива. Помірне зростання інфляції, зокрема через підвищення цін на пальне, може сприяти збільшенню номінальних доходів бюджету, особливо через збільшення надходжень від ПДВ.

У 2022 році процес наповнення бюджету України відбувався у складних умовах глибокої соціально-економічної кризи та військових дій на великих територіях країни, що призвело до значних втрат доходів бюджетів усіх рівнів. Проте, доходна частина державного бюджету була виконана на досить високому рівні, перевищивши заплановані показники на 15,1% відповідно до Закону. Це стало можливим, головним чином, завдяки отриманню грантової допомоги.

Нам належить провести важливу оцінку ефективності широких митних пільг, які були введені раніше. Важливо зазначити, що аналіз ефективності податкових пільг є процесом, який не практикувався протягом років незалежності країни. Тепер стає очевидним, що митні пільги почали негативно впливати на конкурентоспроможність національних виробників, створюючи додатковий тиск на валютний курс та погіршуючи сальдо платіжного балансу.

Нажаль, у найближчому майбутньому очікується продовження недовиконання митних надходжень. Одним із ключових завдань для нас є розширення пропускну здатності митних пунктів, щоб активізувати зовнішньоекономічну, зокрема експортну, діяльність. Проте, є і хороші новини, які дають надію. По-перше, Європейський Союз скасував всі мита та квоти на українські товари на один рік. По-друге, під час останнього візиту Президента

Польщі в Україну, Президент України анонсував підписання угоди про спільний прикордонно-митний контроль. Ці два розвитки віщують позитивні перспективи для відновлення української економіки.

Однією з ключових тенденцій у найближчому майбутньому буде поступове відродження системи електронного адміністрування ПДВ (СЕА ПДВ), яку можна назвати її "другим народженням" після першого в 2015 році. Це складний процес, адже українські підприємства тісно пов'язані між собою ланцюгами постачання. Багато контрагентів зараз знаходяться на територіях, які окуповані або розташовані поблизу фронту. Це створює серйозні проблеми з оборотними коштами для численних платників податків і викликає значне занепокоєння.

Запровадження системи електронного адміністрування ПДВ (СЕА ПДВ) з 27 травня має на меті відновлення процесу бюджетного відшкодування ПДВ. Спочатку розглядалася ідея відшкодування ПДВ за січень 2022 року (на суму понад 17 млрд грн) через добровільне придбання облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП), але від цього відмовилися. Причини такого рішення включають потенційний великий дисконт на вторинному ринку облігацій, що призводив би до збитків для експортерів, а також конкуренцію з військовими облігаціями, що може змусити Мінфін збільшувати ставки дохідності. В результаті було вирішено шукати альтернативне рішення. Ймовірно, відшкодування буде здійснено у формі готівкових коштів, як це було раніше. Наразі йдеться про повне відшкодування за січень 2022 року, який вже повністю перевірено камеральними перевірками.

Основною тенденцією у виконанні державного бюджету України щодо видатків залишається економія в багатьох напрямках. Пріоритети утримуються на підтримці армії та соціального захисту. Зростання запитів від громадян та бізнесу стосується оптимізації державних витрат та поліпшення якості публічних послуг. Згідно з висновками робочої групи Національної ради з відновлення України від наслідків війни, зокрема підгрупи «Бюджетна політика», експерти погодились на необхідності повернення до оглядів витрат.

Цей інструмент виявляється все більш актуальним, тому акцент на цьому напрямку роботи потребує зміцнення.

Однією з головних тенденцій є прагнення України отримати збільшену міжнародну фінансову підтримку. Наприклад, серед 40 мільярдів доларів допомоги від США, яку уже затвердив Конгрес та підписав Президент США, 9 мільярдів доларів передбачено для додаткової економічної та технічної допомоги Україні. Ще 8 мільярдів доларів спрямовані на задоволення термінових потреб країни, включаючи пряму бюджетну підтримку.

Підтримка економічної активності продовжувала залишатися ключовим пріоритетом для українського уряду. Проте, фінансування за категорією «Економічна діяльність» у 2022 році скоротилося до 95,4 млрд грн, що майже удвічі менше порівняно з попереднім роком. Однією з причин такого зниження стало істотне скорочення видатків на дорожнє господарство (з 132,1 до 40,5 млрд грн), а також зменшення обсягів підтримки сільського господарства, лісового господарства, мисливства та рибальства. Однак, уряд зробив значний внесок у стимулювання економічного зростання, особливо через активізацію Державної програми «Доступні кредити 5-7-9 %», на яку у 2022 році було виділено 6,3 млрд грн. Також впроваджені механізми підтримки, зокрема надання грантів для започаткування або розвитку бізнесу, в тому числі у сферах садівництва, ягідництва, виноградарства, тепличного господарства та переробних підприємств.

Підсумки виконання Державного бюджету України за 2022 рік вказують на ключові напрями роботи, які сприятимуть покращенню виконання бюджету у подальших роках. Ці напрями включають:

- зміцнення фінансово-економічного обґрунтування податкових і митних стимулів на етапі їх розробки та аналізу перед ухваленням відповідних законопроектів;
- попередження прийняття бюджетних рішень без належного фінансово-економічного обґрунтування, щоб уникнути неефективних витрат;

- уникнення збільшення бюджетного дефіциту без чіткого визначення реальних джерел його покриття, оскільки це може призвести до недостатнього фінансування певних бюджетних програм;

- інтенсифікація взаємодії з міжнародними партнерами для залучення додаткового пільгового кредитування, розвиток внутрішнього ринку державних запозичень та фондового ринку в цілому, як важливих джерел ресурсів для фінансування бюджетних витрат, необхідних для відновлення національної економіки;

Протягом 2022 року формування та виконання Державного бюджету України відбувалося в умовах великих викликів, але платники податків та державні органи показали високу стійкість. Тепер це стан міцності потрібно перетворити з короткострокового на середньостроковий. У майбутньому важливо зосередити зусилля на посиленні функціональних можливостей податкової системи, на оптимізації та підвищенні ефективності використання бюджетних коштів. Ключовими напрямками повинні стати проведення продуманої боргової політики та підсилення інституційного потенціалу державних установ, які розпоряджаються бюджетними фондами.

ВИСНОВКИ

У рамках дипломної роботи, присвяченої формуванню доходів Державного бюджету України, були отримані важливі узагальнення та висновки як теоретичного, так і практичного характеру, а саме:

1. Проведено дослідження теоретичних основ формування доходів бюджету, законодавчої бази України у сфері бюджетних доходів та теоретичного обґрунтування взаємозв'язку між економічним розвитком країни та обсягом доходів державного бюджету, що дозволило визначити ключові елементи та механізми, що впливають на цей процес, а також виявлено особливості та прогалини в нормативно-правовому регулюванні.

2. В ході дослідження були розглянуті джерела формування доходів Державного бюджету України та виявлено, що основна дохідна база бюджету складається з податкових та неподаткових надходжень, а також офіційні трансфертів. Серед цих елементів, податкові внески є ключовими для формування бюджету. Важливим є збереження балансу у розподілі та перерозподілі ВВП для забезпечення стійкого розвитку держави. Бюджетні кошти, які дорівнюють загальній сумі коштів, що надходять до держави, є невід'ємною частиною для підтримки національної економіки та задоволення потреб громадян. Вони відіграють суттєву роль у соціально-економічному прогресі країни.

3. Визначено актуальні проблеми, які вплинули на зведений державний бюджет, включали зміни у структурі економіки. Воєнний стан спричинив зміни у структурі економічної активності. Деякі сектори економіки зазнали згортання, тоді як інші, особливо пов'язані з оборонною промисловістю та підтримкою відновлення, могли демонструвати зростання. Війна вимагала повторного розміщення ресурсів, зокрема, перерозподілу робочої сили та капіталу. Це мало наслідки для дохідної частини бюджету, оскільки деякі області та галузі стикалися з втратою доходів та зростанням безробіття. Збільшення інфляції ускладнило управління державними фінансами, впливаючи на вартість

урядових закупівель та соціальних виплат. Воєнні дії привели до зміни торговельних маршрутів, обмежень на експорт та імпорт, що вплинуло на митні надходження.

4. Проведено аналіз Державного бюджету за останні роки, на основі якого було вивлено, що війна, розпочата Росією, спричинила різке змінення економічних трендів: витрати у держбюджеті України виросли з 27,4% ВВП у 2021 році до 54,9% у 2022 році. Цей стрибок бюджетних витрат в основному обумовлений збільшенням фінансування секторів оборони та безпеки у 2022 році. Внаслідок цього, у 2022 році було зафіксовано найбільший за час незалежності України дефіцит держбюджету, який склав 914,9 млрд грн, але це відповідало максимальному допустимому рівню, встановленому у Законі України «Про Державний бюджет України на 2022 рік».

5. Для підвищення ефективності наповнення дохідної частини Державного бюджету України, необхідно зосередити зусилля на перспективних напрямках, які передбачають створення умов для легалізації тіньової зайнятості, що сприятиме збільшенню податкових надходжень. Потрібно зменшити регулятивний тиск та удосконалити процеси адміністрування податків. Важливо запровадити податкові стимули, які заохочуватимуть інвестиції у національну економіку. Створення благоприємного середовища для інвесторів є ключовим для залучення капіталу.

Зниження тиску на суб'єкти господарювання може підвищити їхню конкурентоспроможність та сприяти економічному зростанню. Запобігання конфлікту інтересів та корупції. Переорієнтація з фіскальної функції на регулюючу. Амністія тіньових капіталів може допомогти залучити додаткові кошти в легальний обіг. Зазначені заходи вимагають комплексного підходу та злагоджених дій уряду, бізнесу та суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богдан Т. Воєнні фінанси: що повинна робити держава / Т. Богдан. – 2022. С. 11-256.
2. Бюджетний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 50-51. – С. 572. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>
3. Бюджетний кодекс України: закон України від 08.07.2010 № 2456-VI зі змінами і доповненнями від 2 березня 2015 року N 212-VIII – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
4. Василик О.Д. Теорія фінансів: підручник / О.Д. Василик. – К.: НІОС, 2018. – 416 с.
5. Венгер В.В. Фінанси: Навчальний посібник / В.В. Венгер. – К.: Центр учбової літератури, 2017. – 432 с.
6. Геєць В.М. Формування дохідної частини бюджету: підсумки, проблеми перспективи / В.М. Геєць – 2004. – № 2. – С. 9-31.
7. Дем'янишин В.Г., Шаманська О.С. Неподаткові надходження: проблеми та роль у доходах бюджету держави. 2016. – № 2. – С. 278-284.
8. Єфименко Т.І. Динаміка доходів бюджету та валового внутрішнього продукту: методологія і методика порівняльного аналізу / Т.І. Єфименко // Наукові праці НДФІ. – 2014. – № 1-2. – С. 11-21.
9. Канаєва Т., Галабурда А. Бюджетна політика держави в умовах воєнного стану. Scientia fructuosa (Вісник Київського національного торговельно-економічного університету). – 2022. – Том 144. – № 4. – С. 98-109.
10. Класифікація доходів бюджету: Наказ Міністерства фінансів України №11 від 14.01.2011р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>
11. Клівіденко Л.М. Сучасні проблеми дослідження макроекономічних показників у контексті розвитку економіки / Л.М. Клівіденко, А.О. Русятинська// Гроші, фінанси і кредит. - 2016. - Вип. 10. - С. 804 - 808
12. Крисоватий А.І. Податки і фіскальна політика: Навчальний посібник / А.І. Крисоватий, А.І. Луцик. – Тернопіль, 2003. – 312 с.

13. Крисоватий А. І. Податкова система : навч. посіб. / А. І. Крисоватий, О. М. Десятнюк. – Тернопіль : Карт-бланш. – 2004. – 331 с.
14. Ладюк О. Д. Характеристика тіньової економіки в Україні. Економіка та держава. 2017. № 8. С. 32–34.
15. Лисяк Л.В. Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України: монографія / Л.В. Лисяк. — К.: ДННУ АФУ, 2009. — 600 с.
16. Лугіна Н.А., Горбань С.Ю. Дослідження передумов, наслідків та аналізу кримінальних проваджень ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів). Юридичний науковий електронний журнал. 2020. С. 373- 377.
17. Молдаван Олексій Державні фінанси України: досвід та перспективи реформ : монограф. / Олексій Молдаван. – Нац. ін.-т стратег. дослідж. – К. : НІСД, 2019. – 377 с.
18. Огонь Ц. Г. Доходи бюджету як домінанта фінансової стабільності держави / Ц. Г. Огонь // Фінанси України. – 2005. – №6. – С. 19 – 28.
19. Огонь Ц. Г. Доходи бюджету: теорія та практика : монограф. / Ц. Г. Огонь. – К.: Київ. нац. торг. ун-т , 2003. – 580 с.
20. Остапчук В. Фіскальні аспекти протидії тіньовій економіці в Україні // Економіко-правова парадигма розвитку сучасного суспільства. – 2018. – № 2. – 7 с. – Режим доступу: <http://studlib.org.ua>
21. Офіційний сайт Національного банку України. Режим доступу: <https://bank.gov.ua>
22. Офіційний сайт Фінансового порталу Мінфін. Режим доступу: <https://minfin.com.ua/>
23. Принципи бюджетної системи України. – Режим доступу: <https://i.factor.com.ua>
24. Світовий банк: офіційний сайт. Режим доступу: <https://data.worldbank.org>

25. Сьомченко В.В., Денисенко А.А. Доходи та видатки бюджету в системі соціально-економічного розвитку України. Приазовський економічний вісник. 2019. с. 159.

26. Таран В. Поєднання ефективності та соціальної справедливості в економіці економіст. 2020, № 3, с. 124.

27. Тимченко О.М. , Сибірянська Ю.В. Фіскальні ефекти структурних зрушень у податковій системі України / О. М. Тимченко, Ю.В.Сибірянська // Економічний часопис – XXI (Ekonomicnij Casopis - XXI) - №1-2 (1) – 2014. – С. 69-73.

28. Тютюнник І. В., Кобушко Я. В. Оцінка ефективності податкового регулювання обсягу тінізації економіки в Україні. Вісник ЖДТУ. 2018. № 4. С. 111– 116.

29. Фінансове забезпечення регіонального розвитку: звіт про НДР (проміжний)/ Кер.: В.М.Боронос. – Суми: СумДУ, 2017. – 69 с.

30. Федорович Р.В. Економічний аналіз: навчальний посібник / В.М.Серединська, О.М.Загородня, Р.В. Федорович. Тернопіль:Астон. 2017. 624с

31. Фролова Т.О. Фінансовий аналіз: навчально-методичний посібник для самостійного вивчення та практичних занять . –К.: Вид-во Європейського університету, 2019. 253 с.

32. Хмарук Ю. В. Оцінка факторів впливу на доходи Державного бюджету України. Наукові записки (Національного університету «Острозька академія»). 2018. Вип. 16. С. 82–91.

33. Чала Н.Д. Бюджетна система: навч. посіб. / Н. Д. Чала, Л. В. Лазоренко. — К. : Знання, 2019. — 223 с.

34. Чугунов І.Я., Макогон В.Д. Бюджетна стратегія в умовах економічних перетворень. Вісник КНТЕУ. 2018. № 5. С. 5-18.

35. Шапоренко О. О. Підвищення ефективності видатків державного бюджету в умовах реформ / О.О. Шапоренко, К. В.Павлюк // наукові праці НДФІ. – 2018. - №4 (77). – С.15-31.

36. Школьник І. О. Фінансовий аналіз. Київ: Центр учбової літератури. 2016. 368 с. – Режим доступу: <http://cul.com.ua>
37. Щербина Ю. О., Рябенко Г. М. Переваги і недоліки податку на додану вартість. Студентський науковий вісник. 2018. № 1 (8). С. 79–84. 95.
38. Яксманицька І. І., Даньків Й. Я. Проблеми електронного адміністрування ПДВ на сучасному етапі реформування податкової системи України. 2019. С 17-231.
39. Яресько Н. Ресурс місцевих бюджетів на 2019 рік. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article>
40. Ярошевич Н.Б. Бюджетна система: практикум: навч. посіб. / Н. Б. Ярошевич, І. Ю. Кондрат, А. І. Якимів. — Львів : Новий Світ-2000, 2019. — 400 с.